

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Instit Politologických Studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Vojtěch Válek

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Instit Politologických Studií

Vojtěch Válek

**Finská cesta do NATO: konec neutrality a
formování postoje vůči členství v alianci**

Bakalářská práce

Praha 2024

Autor práce: Vojtěch Válek

Vedoucí práce: Mgr. Jan Ludvík, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023/2024

Bibliografický záznam

VÁLEK, Vojtěch. *Finská cesta do NATO: konec neutrality a formování postoje vůči členství v alianci*. Praha 2024. 57 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jan Ludvík, Ph.D.

Abstrakt

Tato práce zkoumá jaké okolnosti vedly Finsko k rozhodnutí vstoupit do Severoatlantické aliance. V rámci analýzy je zhodnoceno období v letech 1991 až 2023, přičemž je použito výzkumné metody process tracing, vhodné pro popis politických a společenských jevů. Pro analýzu je využito především kvalitativních dat v podobě existujících odborných studií, či článků z médií a prohlášení politiků. Ty jsou navíc doplněna o data průzkumů veřejného mínění. Hlavním zjištěním je, že finský vstup do NATO nelze vysvětlit pouze ruskou invazí na Ukrajinu z roku 2022. Finská cesta do NATO se utvářela mnohem déle a ovlivnila ji celá řada faktorů, přičemž těmi nejzásadnějšími byly kromě zmíněné invaze především ruská anexe Krymu v roce 2014, společně s parlamentními volbami ve Finsku v roce 2019 a následné politické nastavení země.

Abstract

This thesis examines what circumstances led Finland to decide to join the North Atlantic Treaty Organization. The analysis assesses the period from 1991 to 2023, using a process tracing research method suitable for describing political and social phenomena. The analysis is mainly based on qualitative data in the form of existing academic studies or media articles and statements by politicians. These are additionally supplemented with opinion poll data. The main finding is that Finland's accession to NATO cannot be explained solely by the Russian invasion of Ukraine in 2022. Finland's path to NATO has been shaped over a much longer period of time and has been

influenced by a number of factors, the most significant of which, apart from the aforementioned invasion, were primarily the Russian annexation of Crimea in 2014, together with the 2019 Finnish parliamentary elections and the country's subsequent political set-up.

Klíčová slova

NATO, Finsko, Rusko, Ukrajina, neutralita

Keywords

NATO, Finland, Russia, Ukraine, neutrality

Rozsah práce: Zhruba 80 000 znaků.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31.07.2024

Vojtěch Válek

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Jan Ludvík, Ph.D. za cenné rady, vstřícnost a ochotu při vypracování této bakalářské práce.

Projekt bakalářské práce

Autor	Vojtěch Válek
Školitel	Mgr. Jan Ludvík, Ph.D.
Navrhované téma	Finská cesta do NATO: konec neutrality a formování postoje vůči členství v alianci

Výzkumná otázka a motivace

Hlavní výzkumnou otázkou, jež se hodlám zabývat je jaké okolnosti vedly Finsko k rozhodnutí vstupu do Severoatlantické aliance.

Je zřejmé, že významným faktorem, který k tomuto rozhodnutí přispěl značnou měrou a bezprostředně mu předcházel, byla ruská invaze na Ukrajinu v únoru roku 2022. Je však možné, že roli sehrály i další, odlišné aspekty, a že napadení Ukrajiny Ruskem bylo jen onou pomyslnou poslední kapkou. Proto bude analyzováno časové rozmezí od konce Studené války (respektive rozpadu Sovětského Svazu) v roce 1991 až po samotný vstup Finska do NATO v roce 2023.

Vstupem Finska v roce 2023 se aliance rozšířila již po deváté. Tentokrát se však jednalo o rozšíření, které bylo v mnoha ohledech odlišné od těch předešlých. Pro země vstupující do NATO během dvou vln v letech 1999 a 2004, mezi kterými byla i Česká republika, znamenalo členství v alianci podle Edmundse (2003) mimo jiné zlepšení řízení vlastní obrany či zavádění nejrůznějších vojenských reforem. Totéž zcela jistě platilo i pro státy Albánie, Chorvatska, Černé Hory a Severní Makedonie, které přistoupily v průběhu dalších let. Ve všech těchto případech se jednalo o typově zcela jiné státy, v porovnání s nimiž bylo Finsko před vstupem do NATO ekonomicky a vojensky mnohem vyspělejší zemí. Z toho tedy vyplývá, že z tohoto rozšíření by měla značně benefitovat i samotná aliance. Na druhou stranu se samozřejmě uvádějí i rizika spojená s rozšiřováním aliance, kdy už Reiter (2001) mluvil o možném zhoršení vztahů s Ruskem.

Finsko, které se stalo 31. členem aliance, navíc zastávalo dlouhá léta po-

litiku neutrality a nic nenasvědčovalo tomu, že by se tato politika měla jakkoliv měnit. Vystává proto otázka co zapříčinilo onen náhlý zvrat v postoji Finska vůči členství v NATO a zda byl tento zvrat opravdu tak náhlý jak se mohlo zdát. Severská země totiž pravidelně spolupracovala s NATO již před svým členstvím, kdy se například účastnila různých společných vojenských cvičení s členskými státy aliance a jak podotýkají Möller a Bjereld (2010), finská vláda projevovala poměrně otevřený přístup k možnému budoucímu členství v NATO již v minulosti. Eliasson (2003) pak popisuje finskou neutralitu jako flexibilní, kdy zmiňuje například to, že finští představitelé neměli v průběhu let takřka žádných výhrad vůči rozšiřování Evropské unie či NATO. Pochopení povahy finské neutrality tak rovněž bude důležitým faktorem k zodpovězení výzkumné otázky.

Metodologie

Hlavní analytickou metodou využitou v rámci této bakalářské práce bude metoda process tracing. Process tracing je jednou z fundamentálních metod při analýze kvalitativních dat a hojně se využívá při popisu politických a společenských jevů a souvisejících kauzálních vztahů (Collier, 2011). Proto se jedná o metodu vhodnou pro tuto práci.

V rámci užití metodologie budou stanoveny hypotézy (například zvýšení bezpečnostního rizika ze sousedních zemí) ohledně možných kauzálních mechanismů vedoucích k rozhodnutí o vstupu Finska do NATO. Na zvoleném časovém období (tedy 1991 až 2023) budou vybrány relevantní události a procesy, které potenciálně mohly vést až ke zkoumanému výsledku. Mezi tyto události a procesy patří především politické události (např. volby), bezpečnostní incidenty, či trendy veřejného mínění. Zvláštní pozornost bude věnována anexi Krymu Ruskou federací v roce 2014 a zhodnocení toho proč se Finsko nerozhodlo pro vstup do NATO již po této události.

K otestování stanovených hypotéz a analýze, zda vybrané události ovlivnily postoj Finska vůči členství v alianci nebo ne, budou použita různá kvalitativní, ale také kvantitativní data. Konkrétně se bude jednat například o výsledky voleb, vládní prohlášení a jiné politické dokumenty, průzkumy

veřejného mínění, či zprávy z médií.

Zvolený metodologický postup sebou nese určitá rizika. Jedním z nich je neadekvátní určení relevantních událostí pro zkoumání hypotéz, a je tedy klíčové vybrat opravdu ty nejdůležitější milníky, jež utvářely postoj Finska vůči členství v NATO (respektive žádný neopominout). Druhým úskalím je pak možná nedostupnost, či dokonce neexistence potřebných dat. Nicméně i toto riziko může být minimalizováno vhodným výběrem událostí.

Přínos práce

Vzhledem k tomu o jak nedávnou událost se jedná, neboť konečné rozhodnutí o vstupu země do aliance padlo teprve v roce 2022, je pochopitelné, že se jedná o událost značně nepopsanou. Od doby vstupu Finska do NATO samozřejmě již vznikla celá řada studií zaměřujících se na toto téma. Mnoho z nich se zaměřilo na reakci veřejnosti na tuto událost. Dle Weckmana (2023) se v důsledku ruské agrese veřejné mínění ve Finsku silně naklonilo členství v alianci. Ke stejným závěrům pak dochází i Nichols (2024), dle kterého Finové přijaly členství v NATO převážně pozitivně.

Faktem také je, že z minulosti máme mnoho odborných prací a textů zabývajících se finskou neutralitou a případným vstupem do Severoatlantické aliance. Povahu neutrality Finska popisuje například Lödén (2012), který ji demonstruje na reakci země na krizi v Libyi v roce 2011. Tehdy se Finsko rozhodlo vojensky nezapojovat a nabídlo pouze humanitární pomoc, zatímco třeba sousední, rovněž neutrální, Švédsko, se chtělo na intervenci aktivně vojensky podílet. Dle Lödéna zde při rozhodování obou národů hrály klíčovou roli vnitrostátní faktory (například blížící se parlamentní volby ve Finsku).

Nakonec se lze bavit i o možných implikacích vstupu této země do Severoatlantické aliance, kterých lze najít určitě mnoho. Obecně se na to lze dívat zde dvou pohledů. Finsko vstupem do NATO jistě posílí svou bezpečnost, a naopak jeho členství bude rovněž velkým přínosem pro samotnou alianci, jak zmiňuje například ve svém textu Gunter (2022). Naopak Sokolsky (2017) podotýká, že se tím země vystavuje zvýšenému nebezpečí ze strany Ruska, když zmiňuje, že Moskva by v případě vstupu Švédska či Finska do NATO

mohla sáhnout i k použití jaderných zbraní.

Je tedy očividné, že se jedná o široké téma, jehož mnoho aspektů již bylo popsáno. Nicméně si nejsem vědom studie, která by snažila o analýzu vstupu Finska do NATO v širších souvislostech. Proto věřím, že tato práce má své opodstatnění a že její přínos může být značný.

Struktura

1. Úvod
2. Přehled literatury
3. Koncept neutrality
4. Data a metodologie
5. Testování hypotéz a interpretace výsledků
6. Závěr

Základní literatura

Collier, D. (2011). Understanding process tracing. *PS: political science & politics*, 44(4), 823-830.

Edmunds, T. (2003). NATO and its New Members. *Survival*, 45(3), 145-166.

Eliasson, J. (2003). Traditions, identity and security: The legacy of neutrality in Finnish and Swedish security policies in light of European integration.

Gunter, M. (2022). Some implications of Sweden and Finland joining NATO. *The Commentaries*, 2(1), 91-100.

Lödén, H. (2012). Reaching a vanishing point? Reflections on the future of neutrality norms in Sweden and Finland. *Cooperation and Conflict*, 47(2), 271-284.

Möller, U., & Bjereld, U. (2010). From Nordic neutrals to post-neutral Europeans: Differences in Finnish and Swedish policy transformation. *Cooperation and conflict*, 45(4), 363-386.

Nisch, S. (2024). Public opinion about Finland joining NATO: analysing Twitter posts by performing natural language processing. *Journal of Contemporary European Studies*, 32(1), 272-290.

Reiter, D. (2001). Why NATO enlargement does not spread democracy. *International Security*, 25(4), 41-67.

Sokolsky, R. D. (2017). The new NATO-Russia military balance: implications for European Security (Vol. 13, p. 15). Carnegie Endowment for International Peace.

Weckman, A. (2023). Public opinion and NATO: How different security environments influence the support for NATO in Finland. *Nordic Review of International Studies*, (1), 5-25.

Obsah

Projekt bakalářské práce	9
Použité zkratky	15
1 Úvod	16
2 Přehled literatury	19
2.1 Historie rozšiřování NATO	19
2.2 Politika neutrality	23
2.3 Vstup Finska do Severoatlantické aliance	26
3 Metodologie	31
3.1 Kauzalita	31
3.2 Testování empirické evidence	33
3.3 Spolehlivost empirické evidence	34
3.4 Shrnutí postupu metody process tracing	34
4 Analýza	37
5 Závěr	49
6 Summary	51

Použité zkratky

NATO Severoatlantická aliance

EU Evropská unie

ABDI Poradní sbor pro obranné informace

Kapitola 1

Úvod

Po mnoho let Evropa nepoznala hrůzy válečného konfliktu. Jinými slovy, na kontinentu panoval relativní mír a většina Evropanů si zcela jistě nepřipouštěla, že by tomu mohlo být v nejbližších letech či dokonce desetiletích jinak.

Posledních několik let se však neslo ve znamení významných, avšak nikoliv pozitivních událostí, jež nezasáhly pouze Evropu, ale měly bez větší nadsázky celosvětový dopad. V roce 2019 nejprve svět zasáhla pandemie koronaviru, která na určitý čas změnila životy lidí po celém světě způsobem, který byl pro mnohé dosud nepoznaný. Sotva se jednotlivé státy začaly vzpamatovávat z této události, Ruská federace napadla Ukrajinu a v Evropě tak vypukla válka, jež znamenala největší vojenský konflikt na evropském kontinentu od konce druhé světové války. Trojici v tomto směru nejdůležitějších událostí posledních pěti let pak uzavírá konflikt na Blízkém východě, který se rozhořel v roce 2023 a který má rovněž negativní implikace pro většinu evropských zemí.

Z uvedených událostí je to však bezpochyby ruská agrese vůči Ukrajině, která je v současnosti tím nejdiskutovanějším tématem napříč Evropou. Vztahy mezi Ruskem a zbytkem Evropy (především pak státy Evropské unie) nebyly nikdy ideální, a to platí i v případě posledních desetiletí. Jak zmiňuje Klinke (2012), tento dlouhodobě chladný vztah je způsoben především zcela rozdílnými hodnotami obou stran.

Na válku na Ukrajině musely reagovat ostatní evropské státy. Ne snad ani přímým zapojením se do konfliktu na jedné či druhé straně, ale zaujmout nějaké stanovisko musela každá jednotlivá země. Některé se svou reakcí váhaly, ojediněle se objevila podpora Ruské federace, ale naprostá většina evropských států rázně odsoudila toto napadení Ruskem a postavila se na stranu Ukrajiny. Není tak překvapením, že stejný postoj, tedy odsouzení útoku a podpora Ukrajiny, zaujala i EU, která už 23. února 2023, tedy den před invazí samotnou, přijala první balík sankcí vůči Ruské federaci.

Stejný postoj jako EU zaujala i Severoatlantická aliance, která od začátku konfliktu Ukrajinu zásobuje nezbytnou municí a zbraněmi. Právě vztah mezi Ruskem a NATO, či možná spíše ruské vnímání NATO, hrálo v minulosti významnou roli v utváření vztahů mezi Ruskem a tím čemu dnes říkáme Západ. Dle Baranovsky (2000) bylo jakékoliv rozšiřování NATO, či jeho vojenské operace, vnímány Moskvou velmi negativně a konfrontačně. Podobné obavy vyjádřil i Reiter (2001), který mimo jiné uvádí, že by Západ měl upřednostnit rozšiřování EU před rozšiřováním NATO, jakožto nástroje podpory demokratizace, kterým nepopudí Rusko.

Navzdory těmto názorům dochází v pravidelných intervalech k vstupu nových zemí do NATO. Jedním z posledních států, které rozšířili Severoatlantickou alianci, se stalo v roce 2023 Finsko. Členem se tak stala země, která po dlouhá desetiletí zastávala politiku neutrality a u které ještě před pár lety, alespoň pro vnější pozorovatele, nic nenasvědčovalo tomu, že by tuto svoji politiku mělo jakkoliv měnit. Vstup severské země znamenal v mnoha ohledech historický milník, neboť v porovnání s většinou posledních rozšíření aliance v uplynulých dekádách, se nyní členskou zemí stala ekonomicky, technologicky, ale také vojensky opravdu velmi vyspělá země. Jak uvádí Ojanen (2022), Finsko přináší do aliance nejen vojenské schopnosti, ale také významnou geostrategickou polohu a unikátní zkušenost v rámci obranné spolupráce.

V rámci odborné veřejnosti převládá názor, že důvodem finského vstupu do NATO byla ruská invaze na Ukrajinu v únoru 2022. Bylo tomu ale sku-

tečně tak? Nebylo napadení Ukrajiny Ruskem jen onou pomyslnou poslední kapkou? Jak zásadní roli tato událost vlastně sehrála a existovaly i další významné, leč méně diskutované, faktory při rozhodování Finska o vstupu do NATO? Vzhledem k tomu jak významnou událost vstup Finska do NATO představuje, s ohledem na současnou geopolitickou situaci v Evropě, a také vzhledem k tomu, že nelze vyloučit další rozšiřování Severoatlantické aliance v následujících letech a desetiletích, je zodpovězení výše položených otázek možná důležitější, než by se mohlo zprvu zdát. Obecně lze tedy zkoumanou problematiku zformulovat do jedné otázky, jež je zároveň výzkumnou otázkou této bakalářské práce, následovně:

Jaké okolnosti vedly Finsko k rozhodnutí o vstupu do Severoatlantické aliance?

K zodpovězení výzkumné otázky, či nastíněných podotázek, bude analyzováno časové rozmezí od konce Studené války (respektive rozpadu Sovětského Svazu) v roce 1991 až po samotný vstup Finska do NATO v roce 2023. K dosažení výsledků analýzy bude použita metoda process tracing (česky sledování procesů).

Struktura této bakalářské práce je následující. Na začátek bude představen přehled relevantní literatury, který bude rozdělen do několika podkapitol. Nejprve bude popsána historie rozšiřování NATO a obecně bude představen také samotný proces přijetí. V rámci této podkapitoly budou rovněž nastíněny okolnosti vstupu některých zemí z minulosti. Dále bude popsán koncept neutrality, jakožto politiky, kterou Finsko po dlouhá léta zastávalo. Nakonec bude představen přehled literatury související přímo se zkoumaným tématem, tedy souhrn odborných prací zabývajících se členstvím Finska v NATO. V další kapitole bude popsána metodologická část, v níž budou představena použitá data, stejně jako metodologie samotná. Následovat bude vlastní analýza faktorů a okolností, jež vedly ke vstupu Finska do NATO. V závěru analýzy budou popsány výsledky a zjištění. Poslední kapitolou bude závěr, který shrne celou práci.

Kapitola 2

Přehled literatury

Existuje jistě celá řada faktorů, které vstupují do rozhodovacích procesů jednotlivých zemí, zda se stát členem nějaké mezinárodní organizace či nikoliv. U každého státu navíc mohou hrát roli zcela rozdílné faktory, neboť je pochopitelné, že každá jedna země při takovém rozhodování sleduje na prvním místě svoje vlastní zájmy, jež vycházejí z rozdílných vnitrostátních okolností a případně i z rozdílného postoje vůči mezinárodnímu dění. Tato kapitola tedy popíše dostupnou odbornou literaturu zabývající se vstupem Finska do NATO, stejně jako některé vybrané případy vstupu jiných zemí v minulosti. Nejprve však bude popsán historický vývoj Severoatlantické aliance spolu s obecným přijímacím procesem, a rovněž také politika neutrality, přičemž i v rámci těchto podkapitol budou představeny některé významné odborné práce.

2.1 Historie rozšiřování NATO

Severoatlantická aliance vznikla 4. dubna 1949 ve Washingtonu, kdy svůj podpis na zakládající dokument připojilo celkem 12 zemí. Kromě Spojených států byla mezi zakládajícími zeměmi třeba Velká Británie, Francie, ale také například Itálie, tedy země, která stála po většinu druhé světové války po boku nacistického Německa. Vznik NATO tak nebyl reakcí výlučně na události druhé světové války, ačkoliv i tento faktor svou roli sehrál. Kaplan (2014) například uvádí, že aliance vznikla jako reakce na evropský názor,

že svět zničený druhou světovou válkou nelze obnovit bez účasti Spojených států. Zrod dnes nejsilnějšího uskupení světa byl však především součástí širšího úsilí západních spojenců, kteří se v té době snažili zadržet mocenskou rozpínavost Sovětského svazu, jak podotýká Olsen (2020).

V následujících 75 letech, tedy až po současnost, se NATO rozšířilo celkem desekrát, přičemž v rámci těchto 10 kol vstoupilo do aliance 20 států, z nichž všechny leží celé, či alespoň svojí částí, na Evropském kontinentu. Prvními přístupivšími státy se stalo v roce 1952 Řecko a Turecko, následování Západním Německem o 3 roky později.

Zabudování části Německa bylo obzvláště významným, ale také velice složitým, počinem, neboť jak Kaplan zmiňuje, otázka Německa byla jedním z hlavních témat každého setkání členských států v počátcích aliance. Nastihuje dokonce i myšlenku, že členství Západního Německa v NATO mohlo být poměrně uspokojivým řešením pro samotné sověty v té době. Aliance poté zůstala prakticky nezměněná až do přelomu tisíciletí, s výjimkou vstupu Španělska v roce 1982 a rozšíření o sjednocené Německo v roce 1990.

V letech 1999 a 2004 pak došlo ke dvěma velmi významným rozšířením aliance. V pořadí čtvrté kolo znamenalo vstup České republiky, Maďarska a Polska, a jednalo se tak o první členské země, které byly součástí sovětského bloku v době jeho existence. Ačkoliv Schimmelfennig (2012) zmiňuje, že zájemci o členství v NATO ze střední Evropy měli různé důvody proč chtěli vstoupit, rovněž podotýká, že jeden důvod měli společný, a to sice vytvořit si jakousi pojistku vůči potenciální budoucí hrozbě z Ruska. Nakonec i samotná Ukrajina, když se v devadesátých letech vzdávala svých jaderných zbraní, požadovala na oplátku bezpečnostní záruky od světové komunity (Glaser 1993), třebaže si toto lze vyložit různými způsoby. Jako důvod, proč se právě tyto 3 střeoevropské státy staly prvními členy aliance, uvádí Schimmelfennig jejich pokročilost a sdílení společenských hodnot. Nicméně netrvalo dlouho a o pouhých 5 let později došlo k přijetí dalších zemí z regionu střední a východní Evropy.

V rámci doposud největšího, v pořadí pátého, kola rozšiřování se v roce

2004 nově členy aliance stalo Bulharsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Rumunsko, Slovensko a Slovinsko. Zde stojí za zmínku obzvláště vstup Baltských států, tedy Estonska, Lotyšska a Litvy, které kromě své historické zkušenosti se Sovětským svazem do aliance vstupovali ještě s jedním, pro vztahy mezi Západem a Ruskem, neméně důležitým faktorem. Tím byla a do dnešní doby je strategicky a geopoliticky významná poloha těchto tří zemí. Jak uvádí Galeotti (2019), Rusko cílí na pobaltské státy nikoliv proto, že by se tyto státy mohly vrátit do ruské sféry vlivu, ale z důvodu vyvíjení nátlaku na řadu dalších aktérů, včetně Severoatlantické aliance či Spojených států. Navzdory tomuto faktu se však všechny 3 baltské země usilovně snažily o svoji integraci mezi západní země již od počátku devadesátých let, kdy získaly nezávislost (Lane 1997). V roce 1995 pak tyto země oznámily svůj záměr vstoupit do aliance a během následujících deseti let vypracovaly poměrně sofistikované strategie národní bezpečnosti, jak zmiňuje Corum (2013), který navíc dodává, že vnímání možných hrozeb se u těchto států nijak zásadně nelišilo od jiných bývalých členů Varšavské smlouvy. Tedy podobně jako zmiňované Česko, Maďarsko a Polsko, si i Baltské státy byly dobře vědomy potenciální ruské hrozby. Možná právě proto, či navzdory tomu, byla ve všech třech pobaltských zemích v letech těsně předcházejících samotnému vstupu vysoká veřejná podpora vstupu do NATO (Larrabee (2003) uvádí podporu 68,5 % v Lotyšsku, 70 % v Estonsku a 75 % v Litvě).

Specifickým případem bylo také Slovinsko, které se jako první ze zemí bývalé Jugoslávie stalo členem NATO a o jeho vstupu navíc rozhodli obyvatelé země v referendu. Konání celostátního referenda ohledně vstupu do Severoatlantické aliance nebývá až tak běžné jako třeba v případě otázky vstupu země do Evropské unie, nicméně k tomuto nástroji státy občas přistoupí i v případě členství v NATO a kromě Slovinska tak třeba učinilo také Maďarsko o pět let dříve. Faktem však je, že ať už se země rozhodne ohledně vstupu do NATO konat referendum či nikoliv, je veřejné mínění jedním z klíčových faktorů při rozhodovacím procesu země zvažující své členství v alianci.

Během následujících let se aliance rozšířila řekněme o ekonomicky i vo-

jensky méně významné země, jimiž byly postupně Albánie a Chorvatsko, Černá Hora, a nakonec Severní Makedonie. Přistoupení Černé hory v roce 2017 bylo prvním rozšířením aliance po ruské anexi Krymu v roce 2014 a dle Treisman (2016) je jedno z možných vysvětlení, proč se ruský prezident Vladimir Putin rozhodl přistoupit k tomuto kroku, právě hrozba možného dalšího rozšiřování NATO podél ruské západní hranice. Je sice pravdou, že jak Černá Hora tak následně Severní Makedonie leží daleko od ruských hranic, nicméně jak podotýkají Ponomareva & Proroković (2021), Rusko má v tomto regionu své zájmy a svůj vliv, který dlouhodobě uplatňuje například skrze energetickou závislost na svých nerostných surovinách a který nechce ztratit. Názor veřejnosti na členství v alianci se v těchto zemích po anexi Krymu výrazněji nezměnil. V Severní Makedonii mělo členství v NATO v následujících letech stále velkou podporu se spíše roustoucí tendencí (Nechev & Nikolovski 2019), zatímco v Černé Hoře zůstala o poznání nižší, ale nikterak výrazně se v reakci na tuto událost nezměnila. Z těchto dvou případů tedy nelze vyvozovat jaký vliv měla anexie Krymu Ruskou federací na země zvažující své členství v Severoatlantické alianci, nicméně i to může být zapříčiněno geografickou vzdáleností obou zemí od Ruska a lze očekávat, že u zemí blíže položených ruskému území tato reakce bude jiná, respektive výraznější ať už jedním či druhým směrem.

Ostatně jak uvádí Mankoff (2014), pokaždé když se Rusko pokusilo podkopat teritoriální integritu některého z okolních států s cílem udržení si svého vlivu v daném státě, dosáhlo přesně opačného výsledku. Jako příklad Mankoff uvádí podporu separatistických uskupení v Gruzii a Moldavsku, jejichž výsledkem bylo vytvoření a utužení vztahů těchto zemí se Západem. Nakonec již lze vidět, že stejného výsledku Rusko dosáhla v případě Ukrajiny a lze předpokládat, že by podobným způsobem na takovéto události reagovaly i země, kterých se ruské aktivity doposud přímo netýkaly. To nakonec dokládá například fakt, že v bezprostřední reakci na anexi Krymu uzavřelo NATO právě s Finskem, ale také se Švédskem, nové bilaterální smlouvy ohledně posílení vzájemné spolupráce (Wieslander 2015).

Aby se země mohla stát členem Severoatlantické aliance, musí splnit celou řadu kritérií, mezi které patří například fungující demokratický politický systém založený na tržním hospodářství, spravedlivé zacházení s menšinami, či schopnost a ochota vojensky přispívat k operacím aliance (NATO 2024). Splnění všechna potřebná kritéria, může na oplátku čerpat všech benefitů plynoucích ze členství v alianci a především je tedy danému státu zajištěna pomoc ostatních členských zemí v případě napadení. Samotná délka přijímacího procesu se může velice lišit podle stavu v jakém se uchazečská země nachází v době podání žádosti o členství a rychlosti s jakou se jí podaří splnit všechna kritéria přijetí. V případě Finska byl přijímací proces velmi rychlý, neboť Finsko již při podání žádosti o členství, k čemuž došlo 18. května 2022 splňovalo v podstatě všechny nezbytné podmínky a k samotnému přijetí tak došlo již o necelý rok později, 4. dubna 2023. Není rovněž pochyb, že Finsko mohlo být součástí aliance o mnoho let či dokonce desetiletí dříve, pakliže by se pro vstup rozhodlo.

2.2 Politika neutrality

Neutralita je pojem, který mezinárodní právo zná a definuje, konkrétně se jedná o právní status zdržení se státu jakékoli účasti ve válce mezi jinými státy, zachování postoje nestrannosti vůči válčícím stranám a uznání tohoto zdržení se a nestrannosti ze strany válčících stran. Koncept neutrality však i přes jeho poměrně jasnou definici lze vykládat různými způsoby. V rámci politických věd jako takových ho například lze vztáhnout k vnitřnímu uspořádání státu a nikoliv k jeho vnějším postojům. V tomto smyslu je pak neutrálním státem takový stát, který se svými občany jedná nestranně a který zůstává neutrální v otázce, jaký život by měli vést, jak popisuje Jones (2018). Odlišná pojetí neutrality pak lze pozorovat i v rámci samotné disciplíny mezinárodních vztahů. Ačkoliv každý neutrální stát z podstaty dodržuje ono pravidlo oficiální neúčasti na některé ze stran v rámci mezinárodních konfliktů, jinak by za neutrální stát ani nemohl být označen, je rovněž pravdou, že různé neutrální země pojímaly svou neutralitu různým

způsobem a různým způsobem se stavěly k probíhajícím konfliktům.

Finská neutralita byla vždy poměrně flexibilní, jak popisuje Eliasson (2003), který zmiňuje například to, že finští představitelé neměli v průběhu let takřka žádných výhrad vůči rozšiřování EU či NATO. Faktem rovněž je, že severská země pravidelně spolupracovala s NATO již před svým členstvím, kdy se například účastnila různých společných vojenských cvičení s členskými státy aliance. Dalo by se tedy polemizovat zda, či alespoň do jaké míry, opravdu Finsko bylo neutrální zemí již v těchto dobách a přesnější by tak možná bylo nemluvit o finské neutralitě, jako spíš o finské vojenské neangažovanosti. Arter (1996) dokonce mluví o tom, že Finsko bylo skutečně neutrální pouze v prvních šesti měsících roku 1992, v období po rozpadu Sovětského svazu a před navázáním prvních oficiálních vztahů s NATO.

Navzdory tomuto názoru se na pozici Finska jakožto neutrálního státu během Studené války shodne většina historiků a odborné veřejnosti. O neutrálním Finsku tak lze hovořit právě především během Studené války, jejíž konec se musel nutně promítnout i do postoje této země, třebaže během ní vystupovala pod neutrálním statutem. Po konci bipolárního uspořádání světa se Finsko v posledních desetiletích postupně muselo přizpůsobit novým podmínkám a okolnostem, a časem tak dokonce finská vláda začala projevovat poměrně otevřený přístup k možnému budoucímu členství v NATO, jak podotýkají (Möller & Bjereld 2010). S koncem finské neutrality také lze rovněž hovořit o konci takzvané finlandizace, což je termín, který vznikl během Studené války. Tehdy znamenal, že se Finsko nepřikloní na žádnou ze soupeřících stran (tedy ať už stranu Západu nebo stranu Sovětského svazu), za což mu bude na oplátku zajištěna nezávislost a obdobně lze tento termín používat i v současnosti (Gunter 2022).

Na konkrétním příkladu popisuje povahu finské neutrality Lödén (2012), který ji demonstruje na reakci země na krizi v Libyi v roce 2011. Tehdy se Finsko rozhodlo vojensky nezapojoovat a nabídlo pouze humanitární pomoc, zatímco třeba sousední Švédsko, v té době rovněž neutrální stát, se chtělo na intervenci vojensky podílet. Lödén tuto rozdílnost v přístupu připisuje

tehdejšími vnitrostátními faktory, konkrétně například blížícím se parlamentním volbám ve Finsku. Tento příklad názorně ilustruje, jak se jinak dvě navzájem blízké a v mnoha ohledech velmi totožné země, které navíc obě vystupují pod neutrálním statutem, mohou lišit v přístupu ke konkrétnímu konfliktu či události.

Obě země, tedy Finsko i Švédsko, jsou zemí sousedící s Ruskem, navzdory tomu jejich způsob vedení neutrální politiky byl v minulosti značně odlišný a rozdílných charakteristik jejich neutralit lze najít poměrně mnoho. Dle Eliassona je švédská neutralita mnohem rigidnější a naopak méně izolacionistická nežli ta finská. Möller & Bjereld popisují odlišný postoj Švédska v některých případech jako jakousi aktivní politiku neutrality. Krom toho se snaží poukázat na příčiny rozdílnosti v neutralitách obou zemí. Dle nich je zkrátka finská a švédská neutralita postavena na různých potřebách obou států a také odlišných historických okolnostech. Zatímco v případě Finska byla vždy podstatná národní obrana a ochrana územní celistvosti vůči Rusku, Švédsko takovou potřebu v minulosti nemělo a proto se muselo aktivně snažit dokázat zbytku Evropy, že je ochotné a schopné přispět k mezinárodnímu míru a bezpečnosti, což mimo jiné může rovněž vysvětlovat rozdílný přístup obou zemí k již zmíněné krizi v Libyi. Lödén nastiňuje ještě další aspekty určující konečnou formu neutrality, jako třeba národní identitu, nebo názor elit či veřejnosti.

Úplně jinou formu neutrality lze pak pozorovat například u států Irsko či Švýcarska, které se zapojení do konfliktů dvacátého století vyhnuly především díky svojí poloze a geografii svého území. Poloha země hrála obzvláště ve prospěch Irsko, neboť jakožto ostrov za jiným ostrovem, byl dost možná jednou z nejbezpečnějších zemí během druhé světové války (Fanning 1982). Podobně ze své okrajové polohy těžilo třeba také Norsko, ale vlastně i Švédsko, neboť jak popisují Dreyer & Jesse (2014), pro nezúčastněného aktéra konfliktu je jeho geografická poloha naprosto klíčová. Samotný fakt zda se jedná o takzvaný nárazníkový stát či nikoliv totiž mnohdy může rozhodnout zda bude daný stát do konfliktu vtažen. Bohužel pro Finy, jejich země byla

během druhé světové války považováno za jeden z nárazníkových států, jak dodávají Dreyer & Jesse. Co se týče Švýcarska, tak v jeho prospěch hrála v minulosti především geografie jeho území, kdy dokázalo svůj hornatý profil využít tak, že odradilo nacistické Německo od většího útoku na své území. V následujících dekádách pak Švýcarsko těžilo rovněž ze své polohy, kdy se na něj v podstatě vztahoval, třebaže neúmyslně, bezpečnostní deštník NATO.

Výše uvedené příklady demonstrují různé povahy neutralit a rozdílné aspekty, které neutralitu té či oné země utvářejí. Všechny tyto faktory by měly být brány v potaz při analýze tak významného rozhodnutí, jako je vstup země do Severoatlantické aliance, u tak v mnoha ohledech významné země, jako je Finsko.

2.3 Vstup Finska do Severoatlantické aliance

Když 4. dubna 2023 Finsko oficiálně vstoupilo do Severoatlantické aliance, přední světová média tento den označila za historický milník. Není se čemu divit, neboť ke vstupu do aliance se rozhodla země, u které se takový krok ještě počátkem roku 2022 rozhodně neočekával. Členem NATO se navíc stala země, která jakožto nový členský stát posílí samotnou alianci jako málokterá země přední, což zmiňuje třeba Gunter, který jako příklad uvádí finskou moderní armádu včetně dobře vycvičených vojenských záloh, či geostrategicky výhodnou polohu s dlouhou hranicí s Ruskem a přístupem k Baltskému moři.

O možném členství Finska v NATO, co by takové členství pro obě strany znamenalo, a zda by k němu vůbec mohlo někdy dojít se samozřejmě vedla debata už dlouho před rokem 2022. Jak již bylo zmíněno dříve, Finsko nikdy zcela nezavrhovalo svoje možné členství v NATO, nicméně jak uvádějí Alberque & Schreer (2023), severská země dlouhodobě považovala náklady na vstup do NATO za vyšší než přínosy plynoucí z jeho členství. Finsko se tak raději soustředilo na utužování bezpečnostních spoluprací v rámci bilaterálních dohod, ať už se Spojenými státy, Velkou Británií, nebo třeba sousedním Švédskem, dodávají Alberque & Schreer.

Dle většiny finských představitelů nebyl dříve pro vstup do NATO v pod-

statě žádný důvod. Když Finsko podalo žádost o vstup do Evropské unie v březnu roku 1992 znamenalo to jasný posun směrem k Západu a odklon od Ruské federace. Do EU pak Finsko vstoupilo k začátku roku 1995 a většina finské populace věřila, že tento fakt sám o sobě zlepšil bezpečnostní postavení Finska bez jakýchkoli vojenských závazků a že EU nemůže zůstat lhostejná k bezpečnostnímu postavení členských států navzdory jejich rozdílným obranným opatřením. Krom toho zaznívaly i konkrétní hlasy proti členství v NATO, kdy se například někdejší finský prezident Mauno Koi-visto, nechal slyšet, že samotná otázka rozšiřování aliance není aktuálním tématem a vyzval tehdejší finské představitele, aby se této diskuzi vůbec neúčastnili, popisuje Arter. Skutečností, navzdory finskému přesvědčení o dostatečnosti členství v EU, však bylo a je, že EU není vojenským uskupením a jak podotýkají Giles & Eskola (2009), bylo prakticky nemožné, aby země NATO poskytovaly záruky zemím mimo alianci nad rámec uzavřených dohod.

Debata ohledně členství pokračovala i v nultých letech 21. století. Kromě spolupráce s EU, bylo také hojně prezentováno navýšení spolupráce severských zemí, jakožto alternativa ke členství v Severoatlantické alianci. Varianta zaměřená se na spolupráci v rámci severských zemí byla navíc v letech 2008 a 2009 veřejností napříč těmito zeměmi výrazně upřednostňována, a to nejen před možností vstupu do NATO, ale i před variantou navýšení spolupráce s EU. To vycházelo i z faktu, že členství jednotlivých zemí regionu v mezinárodních uskupeních bylo velmi různé. Zatímco Finsko a Švédsko byly v té době členy EU, Norsko a Island byly členy NATO, a Dánsko bylo členem EU i NATO, což ve výsledku v jistých okamžicích zasahovalo i do samotné spolupráce mezi severskými státy, kdy se například Finsko odmítlo účastnit leteckého cvičení nad Norskem jakožto členskou zemí NATO (Giles & Eskola).

Je třeba uvést, že byli i tací finští představitelé, kteří v minulosti otevřeně vyjádřili podporu finského členství v alianci. Giles & Eskola zmiňují například někdejšího finského prezidenta a držitele Nobelovy ceny míru Marttiho

Ahtisaariho, nebo tehdejšího finského ministra obrany, kterým byl Jyri Häkämies, a dle kterého by přítomnost Finska, ale také Švédska, v alianci zvýšila vojenskou bezpečnost a společnou regionální obranu v severském regionu, a že by rovněž členstvím docílili většího vlivu severských zemí v NATO. Skutečný finský postoj té doby dobře dokládá výsledek hlasování finského parlamentu z března 2008, kdy výsledkem 130 ku 23 schválil finské zapojení do sil rychlé reakce NATO (NATO Response Force), v rámci kterého by Finsko nenabídlo vojáky k okamžitému operačnímu nasazení jako ostatní členské státy NATO, ale poskytlo by jakési doplňující síly. Tedy výsledek, který opět Finsko staví někam do středu mezi kategorické odmítnutí členství a vstup do aliance.

Bylo již zmíněno, že se Finsko již před samotným členstvím účastnilo různých aliančních vojenských cvičení, nicméně tato spolupráce se v průběhu let významně prohlubovala. Země během let přizpůsobila své ozbrojené síly standardům NATO, když například modernizovala své letectvo americkým vybavením. Společně se Švédskem rovněž podpořily členství pobaltských států v NATO tím, že realizovaly programy na zlepšení obrany těchto zemí. S ohledem na vojenská cvičení NATO, Finsko dokonce několik z nich hostilo na svém území, a rovněž se také účastnilo některých misí NATO, například v Bosně a Hercegovině nebo v Afghánistánu (Eellend 2016).

Eellend rovněž popisuje jak se debata o členství výrazně posunula a jak se názory na něj začaly proměňovat po anexi Krymu Ruskem v roce 2014. Dle něj podpora členství v reakci na tuto událost ve Finsku vzrostla s tím, že NATO nabízí bezpečnost v regionu, který se stává stále nebezpečnějším. Uvádí sice, že značná část finů je stále poměrně skeptická ohledně vstupu do aliance, nicméně rovněž dodává, že by většina populace členství podpořila, pakliže by se pro něj rozhodlo vedení země. Obsazení Krymu a Ruská rozpínavost také zvýraznily další faktor, a to sice že členství v alianci bude mít pro Finsko smysl pouze pokud se připojí i Švédsko a naopak. Vzhledem k provázanosti obou zemí by totiž vstup pouze jedné z nich signalizoval jakousi slabost a nevyváženost ve vztahu obou zemí, čehož by se následovně

mohlo pokusit využít Rusko. Ačkoliv tedy anexe ukrajinského poloostrova ještě nepřesvědčila Finsko ke vstupu do Severoatlantické aliance, svůj neodiskutovatelný dopad na problematiku finského členství jistě měla. Nakonec i některých konkrétních opatření bylo přijato, jak dodává Eellend. Finsko například uzavřelo s NATO novou dohodu, jež umožnila alianci využívání finského území, vzdušného prostoru a teritoriálních vod během vojenských cvičení a v době případné krize. Popsanou reakci a vývoj finského postoje potvrzuje také Wolff (2015), který navíc přidává další ruské vojenské akce, které mají za výsledek čím dál jasnější směřování Finska do členských řad NATO. Konkrétně hovoří o narušení finského vzdušného prostoru ruskými letouny, či vniknutí ponorkou údajně ruského původu do švédských pobřežních vod v říjnu 2014.

Prohlubování spolupráce mezi Finskem a Severoatlantickou aliancí pokračovalo i v následujících letech, nicméně nic nenavědčovalo tomu, že by se mělo v dohledné budoucnosti přikročit k samotnému vstupu severské země. To výrazně změnila zdá se opravdu až ruská invaze na Ukrajinu 24. února 2022. Pesu & Iso-Markku (2024) tento finský posun k NATO připisují významné změně veřejného mínění a také odlišnému vnímání ruské hrozby ze strany finských představitelů a politiků. Zvrat ve veřejném mínění byl, jak popisuje, obrovský. Jedny z posledních průzkumů předcházející ruské invazi proběhly koncem roku 2021 a dle jejich výsledků mělo členství Finska v NATO jen zhruba čtvrtinovou podporu populace. Jen o pár měsíců později, konkrétně v dubnu 2024, tato podpora vzrostla téměř na 70 % s tím, že v následujících měsících se ještě o pár procentních bodů zvýšila. To byl opravdu historický posun, neboť před rokem 2022 dle dostupných průzkumů nikdy nepřesáhla podpora členství v alianci 50 %. Je však nutné podotknout, že tento názorový posun veřejnosti se odehrával souběžně s politickou debatou vedenou uvnitř země. Jak Pesu & Iso-Markku podotýkají, v měsících bezprostředně před začátkem války sílily spolu se vzrůstajícím napětím u ukrajinsko-ruských hranic také politické hlasy volající po finském členství v NATO. Veřejnost samozřejmě toto dění sledovala a jistý, dost

možná poměrně zásadní, názorový posun už tehdy probíhal před vypuknutím války. Zda by se však nakonec takové množství obyvatelstva vyjádřilo v následujících měsících pro vstup do aliance bez události 24. února, to těžko odhadovat, nicméně vyloučené to rozhodně není, obzvláště s vědomím dlouhodobě rostoucí náklonosti vůči NATO a Západu jako takovému.

Finské vedení následně mohlo jen těžko opomíjet drtivou podporu vstupu do NATO ze strany veřejnosti, a tak byla 18. května 2022 podána oficiální žádost o členství. Ostatně že veřejné mínění sehrálo klíčovou roli dokládá třeba i Weckman (2023), dle kterého finská veřejnost reagovala na ruskou agresi tím, že se více přiklonila k možnému členství v NATO, ikdyž na druhou stranu rovněž dodává, že s nárůstem podpory členství rovněž narostl počet finů, kteří jsi nejsou svým názorem a jeho správností jistí. Spokojenost se členstvím zkoumal Nisch (2024), který na datech z roku 2023 ukázal, že finové jsou se členstvím svojí země v NATO převážně spokojeni.

Kapitola 3

Metodologie

Tato kapitola popíše v obecné rovině zvolenou metodologii, která je v následující kapitole použita pro vlastní analýzu a zodpovězení výzkumné otázky. V rámci kapitoly budou rovněž stručně představena a popsána data využitá v rámci analýzy.

Hlavní analytickou metodou využitou v rámci této práce je metoda process tracing. Process tracing je jednou z fundamentálních metod při analýze kvalitativních dat a hojně se využívá při popisu politických a společenských jevů a souvisejících kauzálních vztahů Collier (2011), proto se jedná o metodu vhodnou pro tuto práci. V rámci popisu metody process tracing je tato kapitola ještě rozdělena do několika částí, jimiž jsou kauzalita, testování empirické evidence, a spolehlivost empirické evidence. Kapitola je zakončena stručným shrnutím představené metodologie do jednotlivých bodů, jimiž se bude řídit i vlastní analýza v následující kapitole.

3.1 Kauzalita

Klíčovým pojmem v rámci metody process tracing je *kauzalita*, tedy vztah mezi příčinou a jejím následkem. Nicméně v rámci metody process tracing není důležité pouze zda určitá událost vede k nějakému důsledku, ale jakým způsobem tento důsledek vyvolává. Jinými slovy metoda se snaží nalézt jakési vysvětlení kauzality, které se obecně označuje jako takzvaný kauzální

mechanismus. Následně je nezbytné prokázat, že daný kauzální mechanismus je mezi událostmi opravdu přítomen (Mazák 2017, str. 57-58).

Metoda process tracing je vhodná především pro užití v rámci analyzování procesu jednoho případu (v rámci této práce je tím jedním případem Finsko a jeho cesta do NATO). Kauzální mechanismus je tedy v podstatě jakési teoretické vysvětlení, či přesněji řečeno hypotéza, analyzovaného případu, která je stanovena před samotnou analýzou a jejíž správnost a relevance je vyhodnocována a testována za použití dostupné empirické evidence (Mazák 2017, str. 58). Zjednodušeně řečeno představuje kauzální mechanismus co možná nejpodrobnější popis toho, jak daná příčina vede k danému následku, přičemž je na něj nahlíženo obdobně jako na vědeckou hypotézu (Mazák 2017, str. 59). Kauzálních mechanismů (hypotéz) může být identifikováno v rámci zvoleného případu mnoho, tedy může existovat mnoho teoretických vysvětlení zvoleného případu.

Metoda process tracing má samozřejmě i svá omezení. Na základě dostupné empirické evidence není takřka nikdy možné s naprostou jistotou navrženou hypotézu definitivně potvrdit nebo vyvrátit, proto se obvykle výsledky takové analýzy interpretují jako určitá míra pravděpodobnosti toho, zda je navržený kauzální mechanismus opravdu přítomen (Mazák 2017, str. 58). Problematický je rovněž způsob, jakým vlastně kauzální mechanismus používat, jejich chápání totiž není jednotné a lze se setkat s různými koncepcemi. Všechny interpretace se shodnou na tom, že pracuje s nějakou příčinou, od které se snaží vysvětlit a popsat cestu až k nějakému následku. Nicméně ona cesta, nějaký souhrn událostí odehrávající se mezi příčinou a následkem, je to, s čím je nakládáno různě. Někteří výzkumníci neberou v potaz chronologii událostí odehrávajících se mezi příčinou a následkem, dle nich je-li určitý souhrn událostí přítomen, pak vždycky bude mít určitá příčina stejný důsledek. Na druhou stranu jiní výzkumníci naopak berou v potaz pořadí událostí mezi oběma jevy a připisují těmto mezikrokům mnohem větší význam (Mazák 2017, str. 59).

3.2 Testování empirické evidence

Empirická evidence slouží k testování stanovených hypotéz, neboli k testování kauzálních mechanismů, které zde představují nějakou teorii, domněnku o tom, jak určitá příčina vedla až k určitému následku. Nejprve je tedy nezbytné určit, jaká empirická evidence je v daném případě relevantní. Jinými slovy je třeba si určit jaká, ať už kvalitativní či kvantitativní, data by mohla vysvětlovat uvažovaný mechanismus v analyzovaném případě (Mazák 2017, str. 61).

V tomto bodě je zatím pouze předpoklad relevantních dat, identifikovaných jakožto vhodných a očekávaných pro vysvětlení kauzálního mechanismu. Dalším krokem je tedy ověření existence empirické evidence (identifikovaných dat). V případě existence relevantní empirické evidence následuje zhodnocení, zda je tato evidence projevem kauzálního mechanismu a také zda je její existence dostačující pro potvrzení kauzálního mechanismu (Mazák 2017, str. 62).

Právě relevantnost použité empirické evidence, tedy zda lze určitými daty doložit nějakou hypotézu, je zásadní pro vyvozování jakýchkoliv závěrů. Vyhodnocení této relevantnosti sice může být založeno na dostupných poznatcích (například pro dané téma relevantních již zpracovaných studiích), nicméně i přesto zůstává velmi subjektivní. Pokud si však výzkumník, třebaže subjektivně, určí relevantnost svojí empirické evidence, pak lze na základě zdefinovaných kauzálních testů používaných v rámci metody process tracing určit zda, či přesněji do jaké míry, daná empirická evidence potvrzuje či vyvrací stanovenou hypotézu (Mazák 2017, str. 62).

Mazák rovněž představuje čtyři testy k otestování hypotéz, pomocí kterých lze určit jejich validitu, tedy zda vysvětlují (přesněji do jaké míry) představený kauzální mechanismus. Těmito čtyřmi testy jsou v původních názvech straw-in-the-wind, hoop-test, smoking gun a doubly decisive test, přičemž splnění každého z těchto testů dává hypotéze jiný stupeň validity:

straw-in-the-wind: Výsledek testu sám o sobě hypotézu ani nepotvrzuje,

ani nevyvrací. Tedy je-li přítomen dostatek důkazů k podpoře hypotézy, její význam je upevněn (nelze ji však přijmout jako takovou). Obdobně pokud nejsou důkazy k podpoře hypotézy, její význam je oslaben (nelze ji však vyvrátit jako takovou)

hoop-test: Přítomnost důkazů podporující hypotézu upevňuje její význam, nelze ji však přijmout jako takovou. Absence důkazů vyvrací hypotézu.

smoking gun: Přítomnost důkazů podporující hypotézu ji potvrzují, naopak jejich absence pouze oslabuje její význam a nelze hypotézu jako takovou vyvrátit.

doubly decisive test: Přítomnost důkazů podporující hypotézu ji potvrzují, jejich absence ji vyvrací.

3.3 Spolehlivost empirické evidence

V rámci ověřování hypotéz by však vždy měla být přítomna jistá míra pochybností. Jinými slovy, jak již bylo řečeno, žádnou navrženou hypotézu nelze zcela definitivně potvrdit nebo vyvrátit. Při užití jakékoliv empirické evidence k vysvětlení kauzálního vztahu, by vždy daná evidence měla být podrobena kritickému zhodnocení, zda je v souladu s existující teorií a poznatky. Kritickému myšlení by tak rovněž měla podléhat spolehlivost dohledané empirické evidence, neboť data mohou být z mnoha důvodů nepřesná či zkreslená (Mazák 2017, str. 68)

3.4 Shrnutí postupu metody process tracing

Následující postup bude aplikován v rámci vlastní analýzy:

1. Výzkumná otázka

Jasně formulovaná výzkumná otázka, která má být pomocí analýzy zodpovězena.

2. Kontext zvoleného případu

Přehled historického postoje Finska k NATO a souvislosti rozhodnutí o vstupu do NATO.

3. Stanovení hypotéz

Vypracování takových hypotéz, které by na základě popsaného kontextu potenciálně mohly vysvětlovat kauzální mechanismus.

4. Identifikace klíčových událostí a procesů

Výčet události, rozhodnutí a procesů, které mohly ovlivnit rozhodnutí Finska vstoupit do NATO. Těmi mohou být například změny v bezpečnostní situaci, prohlášení a kroky finských politických představitelů, změny veřejného mínění ohledně členství v NATO, diplomatické interakce mezi Finskem a NATO, či legislativní a politické změny ve Finsku.

5. Sběr dat

Shromáždění empirické evidence (důkazů) pro každou identifikovanou klíčovou událost a proces. Těmi mohou být například oficiální vládní prohlášení a dokumenty, zprávy z médií a zpravodajské články, průzkumy veřejného mínění, či již existující odborné studie.

6. Časová osa událostí

Sestavení podrobné časové osy událostí a procesů vedoucích k rozhodnutí Finska vstoupit do NATO.

7. Prozkoumání kauzálních mechanismů

Analýza shromážděných důkazů s cílem identifikovat a ověřit kauzální mechanismy. Posouzení, zda jsou předpokládané mechanismy podloženy důkazy.

8. Identifikace kritických bodů

Identifikování klíčových momentů, které zásadně ovlivnily rozhodovací proces.

9. Vytvoření narativu

Vypracování komplexního popisu vysvětlujícího rozhodovací proces.

10. Otestování hypotéz

Porovnání výsledků analýzy s navrženými hypotézami.

Kapitola 4

Analýza

Zpracování vlastní analýzy na základě popsané metodologie je představeno v této kapitole. V rámci analýzy jsou rovněž zahrnuty a popsány empirické výsledky. Analýza je strukturována dle popisu v podkapitole 3.4.

1. Výzkumná otázka

Hlavní výzkumnou otázkou, jež se tato analýza bude snažit zodpovědět, je:

Jaké okolnosti vedly Finsko k rozhodnutí o vstupu do Severoatlantické aliance?

Jinými slovy, jaké klíčové faktory a procesy vedly Finsko k rozhodnutí vstoupit do NATO.

2. Kontext zvoleného případu

Některé historické finské postoje k členství v alianci, stejně jako souvislosti, v nichž se rozhodnutí Finska o vstupu do NATO formovalo, byly již popsány v kapitole přehledu literatury. Kontext lze shrnout následovně.

Finsko tradičně udržovalo flexibilní postoj k mezinárodnímu dění, a to i v dobách své neutrality. V minulosti spolupracovalo s NATO a účastnilo se vojenských cvičení a misí, přestože se nejednalo o členskou zemi aliance. Od konce Studené války se Finsko stále více přibližovalo Západu, vstoupilo do EU, a postupně začalo zvažovat členství v NATO. Dříve bylo členství považováno za méně výhodné, ale se zhoršující se bezpečnostní situací v Ev-

ropě přehodnocovalo Finsko svůj postoj stále více. Hrozbu pocítovalo Finsko především od svého východního souseda, Ruské federace, která v posledních dvou dekadách vykazovala vzrůstající agresivní chování vůči okolním zemím, které se projevovalo vojenskými zásahy či politickými nátlaky. Příkladem je třeba válka v Gruzii v roce 2008, anexe Krymu v roce 2014, a nakonec samozřejmě také válka na Ukrajině započatá Ruskem v roce 2022, jež stále probíhá a představuje největší vojenský konflikt na evropském kontinentu od konce druhé světové války.

3. Stanovení hypotéz

Na základě popsaného kontextu jsou formulovány 3 hypotézy, které představují možné kauzální mechanismy vysvětlující vstup Finska do NATO.

H1: Bezpečnostní hrozby ze strany Ruska vedly Finsko k žádosti o členství v NATO.

H2: Změny v politickém vedení a preferencích ovlivnily rozhodnutí.

H3: Posuny veřejného mínění ve vztahu k členství v NATO ovlivnily rozhodnutí.

4. Identifikace klíčových událostí a procesů

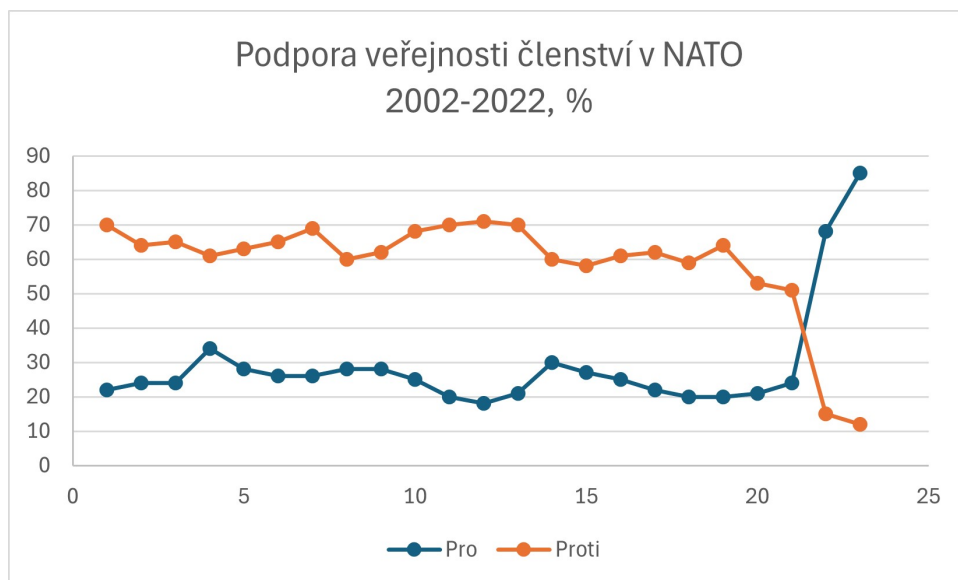
Na základě vnitrostátního, ale také mezinárodního vývoje, byly v období let 1991 až 2023 identifikovány následující události jakožto ty, které potenciálně mohly ovlivnit rozhodnutí Finska vstoupit do NATO:

Finská účast v Partnerství pro mír (1994); Vstup Finska do EU (1995); Vstup pobaltských států do NATO (2004); Válka v Gruzii (2008); Ruská anexe Krymu (2014); Ruské vojenské incidenty v okolí Finska (2014); Nárůst spolupráce Finska a NATO (od roku 2015); Finské parlamentní volby (2019); Ruská invaze na Ukrajinu (2022).

5. Sběr dat

Na základě popsaného kontextu různých zemí, včetně Finska, při jejich cestě do Severoatlantické aliance v rámci přehledu literatury, se zdá být

jako klíčovým ukazatelem, zda daná země nakonec přikročí ke vstupu do NATO či nikoliv, veřejné mínění. Proto bude tím hlavním datovým prvkem, od kterého se bude odvíjet vyhodnocování jednotlivých hypotéz, právě vývoj veřejného mínění ve Finsku a cílem bude mimo jiné ukázat, jak se výše identifikované klíčové události promítly do názoru veřejnosti. Jako zdroj zachycující veřejné mínění ve Finsku je využit archiv takzvaného poradního sboru pro obranné informace (The Advisory Board for Defence Information, dále pouze ABDI), což je stálý parlamentní výbor spadající pod finské ministerstvo obrany, který je jmenovaný vládou na dobu trvání volebního období. ABDI se od roku 2002 každoročně dotazuje finské populace na názor ohledně členství Finska v NATO. Výsledky jejich šetření v průběhu let 2002 až 2022 jsou zobrazeny v následujícím grafu, přičemž tabulka s konkrétními hodnotami je uvedena v příloze této práce.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dostupných dat

Podpora členství veřejnosti je doplněna o různá kvalitativní data, jimiž jsou konkrétně některá vyjádření vysoce postavených finských politiků ve sledovaném období, výsledky parlamentních voleb, články z médií, ale taky výsledky některých již existujících studií, přičemž některá z nich již byla představena v kapitole přehledu literatury.

6. Časová osa událostí

Finská účast v Partnerství pro mír (1994)

Zapojení se Finska do programu NATO Partnerství pro mír (PfP) v roce 1994 představovalo první oficiální spolupráci země se Severoatlantickou aliancí. Díky účasti v programu se mohlo Finsko mimo jiné zapojit do společných vojenských cvičení a navzdory jeho neutrálnímu statusu lze mluvit o začátku zapracovávání se do západních bezpečnostních struktur.

Vstup Finska do EU (1995)

Rok 1995 a vstup Finska do EU byl bezpochyby přelomovým momentem v jeho zahraniční politice. Finsko jasně signalizovalo své prozápadní směřování a závazek k hlubší evropské integraci. Vstup do této organizace neměl vliv na bezpečnostní situaci Finska, ta již však byla do jisté míry zajištěna díky programu PfP, a vstupem do EU Finsko podpořilo hospodářskou a ekonomickou situaci v zemi, kdy mohlo benefitovat ze společného trhu Evropské unie.

Vstup pobaltských států do NATO (2004)

Vstup pobaltských států do NATO v roce 2004 měl významný dopad na bezpečnostní situaci v nejbližším okolí Finska, neboť pod ochranu NATO se dostaly 3 státy sousedící s Ruskou federací, což sebou potenciálně neslo zcela novou dynamiku vztahu s Ruskem.

Válka v Gruzii (2008)

Válka v Gruzii v roce 2008 měla zcela jistě významné implikace, neboť nejen Finsku, ale i zbytku Evropy ukázala Ruskou ochotu použít vojenskou sílu k prosazení svých cílů na území jiného suverénního státu. Stabilita v regionu byla podlomena a význam bezpečnostních aliancí a společenství potenciálně narostl.

Ruská anexe Krymu (2014)

Anexe Krymu Ruskem v roce 2014 nutně musela změnit finské vnímání ruské hrozby, neboť došlo k výrazné eskalaci napětí v celém regionu. Událost ukázala na potřebu pevnějších spojeneckých vazeb a silnějších bezpečnost-

ních záruk. Potenciální výhody členství v NATO pro Finsko, stejně jako pro některé další země mimo alianci, zcela jistě vzrostly.

Ruské vojenské incidenty v okolí Finska (2014)

V roce 2014 došlo v blízkosti finského území k několika ruským vojenským incidentům, včetně narušení finského vzdušného prostoru a švédských námořních vod. Obavy Finska z bezpečnostní situace potenciálně opět vzrostly, neboť se ukázalo, že je Rusko ve svém jednání stále nebezpečnější a asertivnější.

Nárůst spolupráce Finska a NATO (od roku 2015)

Od roku 2015, či možná lépe řečeno po roce 2014, Finsko prohloubilo svou spolupráci se Severoatlantickou aliancí, když podepsalo dohodu o podpoře hostitelské země (Host Nation Support agreement), či se zapojilo do více společných cvičení a iniciativ vedených NATO (například mise v Afghánistánu). Finsko tak demonstrovalo svůj závazek ke kolektivní bezpečnosti, přičemž oficiálně bylo stále zemí s neutrálním statutem.

Finské parlamentní volby (2019)

Parlamentní volby v roce 2019 byly v kontextu vstupu do NATO důležité především tím, že se jednalo o poslední parlamentní volby před rozhodnutím o podání žádosti Finska o vstup do NATO, a také tím, že vygenerovaly vedení země s otevřenějším postojem vůči členství v NATO.

Ruská invaze na Ukrajinu (2022)

Ruská invaze na Ukrajinu v únoru roku 2022 byla klíčovou událostí, neboť zásadně proměnila bezpečnostní situaci v Evropě. NATO touto Ruskem vyvolanou válkou dostalo zcela nový význam a pro Finsko, ale také další země, které nebyly členy aliance, to znamenalo impuls k zamýšlení se nad svou vlastní bezpečností a případnou nutností vstoupit do aliance s vidinou zajištění vlastní bezpečnosti.

7. Prozkoumání kauzálních mechanismů

H1: Bezpečnostní hrozby ze strany Ruska vedly Finsko k žádosti o členství v NATO.

Analýza: Válka v Gruzii, anexe Krymu, invaze Ukrajiny a dlouhodobě agresivní chování Ruska byly Finskem vnímány jako hrozba. Jak podotýká Wieslander (2019) již rusko-gruzinská válka opravdu změnila pohled Finska na bezpečnostní situaci v regionu. Názorový posun byl však znatelně výraznější po roce 2014 a jak Eellend zmiňuje, ruské počínání v roce 2014 výrazně proměnilo debatu ohledně možného členství Finska v alianci. O následných ruských incidentech z téhož roku, kdy mimo jiné rusové narušili finský vzdušný prostor, píše Wolff a i těmto událostem připisuje svůj význam, třebaže byl pravděpodobně menší než v případě anexe Krymu, nebyl však zanedbatelný. Nakonec proměnu názorů v zemi dokládají i dostupná data, kdy se podpora veřejnosti meziročně znatelně zvýšila jak dokládá Tabulka 1 v příloze. Nejednalo se jen o názor veřejnosti, ale nárůst podpory byl zaznamenán i mezi politiky, kdy Fittante (2023) popisuje značné zintenzivnění debaty o členství mezi členy parlamentu. Na druhou stranu je rovněž faktem, že v prvních měsících po anexi toto téma finskou veřejností až tak zásadně nerezonovalo a dle průzkumů ABDI se zařadilo někde do středu zkoumaných faktorů vyvolávající obavy občanů (ABDI 2014). Přesto se však udály v následujících letech konkrétní změny ve finské bezpečnostní politice a pouze těžko je nepřipisovat právě událostem roku 2014. Finsko jen o několik měsíců později podepsalo v návaznosti na summit NATO ze září 2014 dohodu o podpoře hostitelské země (Host Nation Support agreement), což alianci umožňovalo použití finského území v případě potřeby a jak uvádí Møller (2019), ač tento akt neznamenal odstranění většiny překážek pro potenciální nadnárodní spolupráci, přiblížil k sobě tyto dva aktéry zase o něco více. V roce 2022 pak ruské jednání vygradovalo až k činu, který předvídal jak málokdo. Pesu & Iso-Markku vyvozují, že ruské napadení Ukrajiny v únoru onoho roku, bylo tím hlavním důvodem finského vstupu do Severoatlantické aliance. Událost to byla bezpochyby velice významná a přinejmenším přispěla k tomu, že se Finsko stalo členem NATO. Nicméně sblížení Finska

a NATO bylo možné pozorovat v uplynulých třech dekadách a není vůbec vyloučeno, že by ke vstupu severské země do aliance došlo i bez ruskem vyvolané války, byť by se tak nejspíše nestalo v nejbližších letech.

H2: Změny v politickém vedení a preferencích ovlivnily rozhodnutí.

Analýza: Parlamentní volby se ve Finsku konají každé čtyři roky, ačkoliv je poměrně běžné, že vládnoucí kabinet v čele země své čtyřleté funkční období nedokončí. Především po přelomu tisíciletí bylo střídání vládnoucích kabinetů o poznání rychlejší nežli v devadesátých letech. Nehledě na to je však faktem, že v posledních 30 letech byly tři politické strany, které byly pro finské směřování země obzvláště důležité, neboť vždy dvě z těchto tří stran utvořily vládnoucí koalici za přispění dalších, řekněme okrajových, stran v parlamentu. Těmito třemi stranami byly Sociálně demokratická strana, Strana národní koalice a Strana středu. Složení vlády je samozřejmě naprosto klíčové pro mezinárodní ukotvení každé země, a jinak tomu není ani v případě Finska. Dlouhodobá vláda těchto finských stran měla svůj vliv na postoj k Severoatlantické alianci. Jak podotýká Fittante, Sociálně demokratická strana a Strana středu se dlouhodobě bránily finskému členství v NATO. Bez jejich souhlasu v podstatě nebylo možné, aby země do aliance vstoupila a ač se vztahy s NATO postupně prohlubovaly, samotný vstup do aliance nebyl příliš pravděpodobný po většinu doby jejich vládnutí. Opačný postoj měla dlouhodobě Strana národní koalice, která dlouhodobě členství podporovala, nicméně k prosazení vstupu do NATO neměla dostatečnou politickou sílu. Nicméně podporovatelů členství v alianci nebylo málo a byli mezi nimi i svého času vysoce postavení představitelé země. Giles & Eskola zmiňují například finského ministra obrany v nultých letech, který podporoval členství s tím, že zvýší vojenskou bezpečnost v zemi a v celém regionu. Jako podporovatele zmiňuje také někdejšího finského prezidenta Marttiho Ahtisaariho. Tyto fakta potvrzuje rovněž Fittante, který přidává třeba ještě někdejší poslankyni Evropského parlamentu, již byla Liisa Jaakonsaari. Toto jsou někteří z významných podporovatelů už proto, že byli členy Sociálně

demokratické strany, která dlouhodobě oponovala finskému členství a jak popisuje dále Fittante tato strana se opravdu výrazně zasadila o to, aby se Finsko k alianci nepřipojilo. Výrazné podporovatele měla samozřejmě také druhá názorová strana, tedy odpůrci vstupu do NATO. Většina z nich pocházela právě ze Sociálně demokratické strany, ať už se jednalo o bývalou prezidentku, již byla Tarja Halonen, která měla ve svém 12 let dlouhém prezidentství udržení finské vojenské neangažovanosti jako jednu z hlavních priorit, nebo třeba o někdejšího ministra zahraničí, kterým byl Erkki Tuomioja.

Parlamentní volby v roce 2019 daly vzniknout vládě, která se k otázce členství stavěla zase o něco otevřeněji, přesto však vůle ke vstupu byla stále poměrně malá. Důležitý je fakt, že někteří členové parlamentu se začali otevřeně vyjadřovat ve prospěch členství Finska v NATO ještě před Ruskou invazí v roce 2022. Ještě důležitější možná je, že mezi těmito členy parlamentu byli i někteří členové Sociálně demokratické strany. Ke konci roku 2021 dalo rovněž najevo svůj pozitivní postoj ke členství několik členů jiných parlamentních stran, konkrétně Strany zelených a Finské strany (Finns party). Podpora členství tak evidentně rostla a k této podpoře se připojila velká část finského parlamentu po samotné invazi Ruska na Ukrajinu, včetně tehdejší finské ministerské předsedkyně, již byla Sanna Marin, a to i přesto, že ještě v lednu roku 2022 popisovala finské členství v NATO jako velmi nepravděpodobné (Reuters 2022). To by mohlo nasvědčovat tomu, že zásadním zvratem pro členství Finska v NATO byla opravdu až Ruská invaze na Ukrajinu v únoru roku 2022, nicméně Fittante rovněž podotýká, že z parlamentních debat po samotné invazi vyplývá, že si značná část finských poslanců utvořila názor na členství již před samotným vypuknutím invaze a že samotná válka nebyla tím bezprostředním přesvědčujícím faktorem.

H3: Posuny veřejného mínění ve vztahu k členství v NATO ovlivnily rozhodnutí.

Analýza: Že názor veřejnosti hraje při vstupu země do NATO jednu ze zásadních rolí dokládá už přehled odborné literatury v rámci této práce.

Weckman například popisuje roli veřejného mínění a jeho důležitost po ruské invazi v roce 2022. Tabulka 1 (viz příloha) dokládá, jak se vyvíjel názor finské veřejnosti ohledně členství v NATO. První citelnější nárůst podpory lze sledovat v roce 2004, což mohlo být zapříčiněno třeba i tím, že v tomto roce došlo k výraznému rozšíření Severoatlantické aliance, kdy se novými členy stalo hned 7 zemí najednou, včetně všech pobaltských států. To mohlo mít za následek změnu v dynamice mezi ruskem a západními zeměmi a tak tedy i vliv na bezpečnostní situaci v regionu. Jak popisuje Gidadhubli (2004), vstup pobaltských států do NATO vyvolal v Moskvě silné reakce. Dle průzkumů ABDI navíc finové označili členství pobaltských zemí v NATO za výrazný faktor ovlivňující bezpečnostní situaci (ABDI 2005). Podpora členství poté v následujících letech klesala, až v roce 2012 dosáhla na hodnotu pouhých 18 %, přičemž proti se vyjádřilo 71 % populace a postoj finů byl tak zcela zřejmý. Na relativně vysoké hodnoty se však podpora vrátila již o dva roky později, kdy v roce 2014 podporovalo členství v alianci 30 % finů. Debata ohledně členství se v tomto roce zdatelně posunula, jak již bylo popsáno, jednalo se především o posun v politických kruzích, nicméně z dostupných dat lze pozorovat i změnu názoru v řadách veřejnosti. K členství v NATO se přiklonilo o 9 % lidí více než v předešlém roce, což lze považovat za značný nárůst a přes 70 % občanů Finska rovněž označilo situaci na Ukrajině za faktor vyvolávající jejich obavy a znepokojení, třebaže se nejednalo o téma nejpalčivější ABDI (2014). Podpora veřejnosti se však na těchto relativně vysokých hodnotách neustálila a v následujících letech opět klesala, přičemž meziročně začala růst opět až počátkem dvacátých let. Ze statistik však rovněž vyplývá, že celkové procento populace s jasným postojem pro nebo proti členství se v těchto letech značně snížilo. Například v roce 2018 se pro či proti členství vyjádřilo pouze 79 % lidí, tedy více jak 20 % občanů nemělo jasný názor, což rovněž indikuje jistý odklon od dlouhodobého uvažování většiny obyvatelstva. Jak také podotýká Eellend, přestože že finská veřejnost zůstala vůči vstupu země do NATO i po událostech roku 2014 poměrně skeptická, pravděpodobně by z velké části vstup do aliance podpořila, kdyby

se pro něj rozhodla finská vláda. Jinými slovy stejně jako je možné, že míra politické vůle vstoupit do NATO je odrazem podpory veřejnosti, je možný i opačný efekt, tedy že podpora veřejnosti je závislá na konání politické vládnoucí garnitury. Tedy nárůst podpory veřejnosti vstupu do NATO v letech bezprostředně předcházejících ruské invazi může být částečně zapříčiněn i tehdejší vládou, projevující o něco otevřenější postoje vůči možnému členství a celkově vzrůstajícímu počtu členů parlamentu volajících po vstupu do aliance. Obrovský posun ve veřejném mínění však lze pozorovat opravdu až v roce 2022, tedy již po vypuknutí války na Ukrajině, a jak například Pesu & Iso-Markku hodnotí, právě tento historický posun ve veřejném mínění byl jedním z klíčových faktorů, jež nakonec rozhodl o vstupu Finska do NATO.

8. Identifikace kritických bodů

Vzhledem k prozkoumání kauzálních mechanismů lze identifikovat klíčové momenty a události, které zásadním způsobem vstoupily do rozhodovacího procesu Finska ohledně členství v NATO. Těmito událostmi jsou:

1. Ruská anexe Krymu v roce 2014.
2. Parlamentní volby v roce 2019 a celkové politické nastavení země v následujících čtyřech letech.
3. Ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022.

9. Vytvoření narativu

Třebaže se Finsko evidentně pozvolna přibližovalo Západu po několik posledních desetiletí a prohlubovalo svou spolupráci s NATO, jeho rozhodnutí o vstupu do NATO bylo především výsledkem série několika klíčových událostí za přispění mnoha dalších momentů a procesů, které přispěly svým dílem, avšak nebyly identifikovány jako ty zásadní.

Anexe Krymu v roce 2014, parlamentní volby v roce 2019 a následné politické nastavení a ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022, byly události, které společně přetvořily bezpečnostní strategii Finska a jeho vztah k NATO, což nakonec vyvrcholilo rozhodnutím usilovat o členství v alianci.

Ruská Anexe Krymu v roce 2014 výrazně zvýšila obavy Finska ohledně bezpečnostní situace a poukázala na fakt, že se Rusko nezdráhá docílit svých zájmů za použití vojenské síly. Tato událost přiměla Finsko přehodnotit své obranné strategie, což vedlo k prohloubení spolupráce s NATO. Měla za následek také rozpoutání veřejné a politické debaty o potřebě silnějších bezpečnostních záruk, čímž položila základy pro možné budoucí členství v NATO.

Parlamentní volby v roce 2019 a vývoj v následujících měsících nakonec do čela země přivedly vládu, která byla členství v NATO zase o něco otevřenější, a především se jednalo o vládu, která nakonec vstup země do NATO opravdu umožnila a zrealizovala. Během následujících čtyř let vedlo toto politické nastavení země k větší podpoře NATO ze strany veřejnosti. Hlubší integrace Finska do NATO prostřednictvím společných cvičení a celkově prohloubené spolupráce signalizovala jeho připravenost na členství v alianci. Není překvapením, že politická vůle je a musela nutně být jedním ze zásadních faktorů. V této souvislosti je však na místě zmínit rovněž roli Švédska, jakožto dlouhodobě nejbližšího spojence Finska, jehož vůle vstoupit do aliance byla pro Finsko neméně zásadní vzhledem k provázanosti obou zemí.

Ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022 hrála naprosto zásadní roli v konečném rozhodnutí a posloužila jako rozhodující katalyzátor Finska vstoupit do Severoatlantické aliance. Po invazi již nešlo zpochybňovat hrozbu, kterou Rusko představovalo, v důsledku čehož muselo Finsko přehodnotit svůj postoj vůči členství v NATO způsobem, jako ještě nikdy předtím. Pozice mimo alianci již nezajišťovala dostatečnou bezpečnost země a Finsko se tak rozhodlo požádat o členství v NATO, které bylo podloženo bezprecedentní veřejnou i politickou podporou.

10. Otestování hypotéz

H1: Bezpečnostní hrozby ze strany Ruska vedly Finsko k žádosti o členství v NATO.

Na základě analýzy se jedná o hypotézu se silnou validitou, která na základě dostupných dat jistě splňuje hoop-test, což tedy dodává této hypotéze na významu. Jinými slovy, tvrzení, že bezpečnostní hrozby ze strany Ruska vedly Finsko k žádosti o členství v NATO, lze brát velmi vážně a je velice pravděpodobné, že tento fakt výrazně přispěl k tomuto rozhodnutí. Na základě dostupných dat však nelze s jistotou říci, že by hypotéza splňovalo i jeden ze silnějších testů (například smoking gun), neboť chybí přesvědčivé důkazy explicitně hovořící o spojení těchto dvou událostí. Nicméně vzhledem k provedené analýze je pravděpodobnost příčinné souvislosti velmi vysoká.

H2: Změny v politickém vedení a preferencích ovlivnily rozhodnutí.

Obdobně jako u H1 i tuto hypotézu nelze definitivně potvrdit, nicméně je zřejmé, že se i zde jedná o tvrzení, jež je silně podpořeno důkazy. V jistých ohledech lze dokonce hovořit o silnější validitě než v případě H1. Dlouhodobý politický posun vůči členství v NATO je totiž neoddiskutovatelný a k potvrzení hypotézy zde nechybělo mnoho. Některé důkazy však znemožnily potvrzení této hypotézy, jako například vyjádření tehdejší finské premiérky o nepravděpodobnosti vstupu Finska do NATO jen zhruba čtyři měsíce před oficiálním podáním finské žádosti o členství.

H3: Posuny veřejného mínění ve vztahu k členství v NATO ovlivnily rozhodnutí.

Velmi podobně jako na výsledky prvních dvou hypotéz musí být pohlíženo na tvrzení ohledně posunu veřejného mínění a jeho vlivu na rozhodnutí o vstupu do aliance. Opět chybějí silnější důkazy, které by hovořily o přímém ovlivnění tohoto rozhodnutí na základě posunu veřejného mínění. I zde však je poskytnuto dostatek důkazů (včetně mnoha případů z historie a přístupu jiných zemí do NATO), že veřejné mínění sehrálo v rozhodovacím procesu významnou roli a validita této hypotézy je rovněž poměrně vysoká, třebaže ji opět nelze definitivně potvrdit.

Kapitola 5

Závěr

Tato práce zhodnotila jaké okolnosti vedly Finsko k rozhodnutí vstoupit do Severoatlantické aliance. V rámci analýzy bylo zhodnoceno období v letech 1991 až 2023, přičemž bylo použito výzkumné metody process tracing, vhodné pro popis politických a společenských jevů. Pro analýzu bylo využito především kvalitativních dat v podobě existujících odborných studií, či článků z médií a prohlášení politiků. Neméně důležitá byla data průzkumů veřejného mínění ve sledovaném období, která hrála klíčovou roli při interpretaci některých zjištění.

Hlavních zjištění plynoucí z analýzy je hned několik. Předně to, že finská cesta do NATO se utvářela po velice dlouhou dobu (v podstatě po celé sledované období) a ovlivnila ji celá řada faktorů, přičemž těmi nejzásadnějšími byly dle výsledků analýzy ruská anexe Krymu v roce 2014, parlamentní volby ve Finsku v roce 2019 a následné politické nastavení země, a ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022. Byť každá z těchto událostí formovala Finsko trochu jiným způsobem, všechny zcela jistě přispěly k rozhodnutí Finska vstoupit do NATO. Navzdory tomu, že se nepodařilo žádnou ze stanovených hypotéz potvrdit, lze tyto závěry brát jako věrohodné, neboť jsou podloženy dostatečným množstvím důkazů.

Mnoho již existujících studií na toto téma připisuje zásadní vliv na finské rozhodnutí ruské invazi na Ukrajinu v roce 2022. Například Lokker et al. (2023) o něm mluví v podstatě jako o jediném faktoru. Podobně situaci

popisují třeba také Pesu & Iso-Markku, kteří ještě dodávají jako druhý významný aspekt historický posun v postoji veřejnosti vůči členství v alianci. Výsledky této práce na jednu stranu tyto závěry potvrzují, na druhou stranu však konstatují, že faktorů, které ovlivnily Finsko na jeho cestě do NATO bylo mnoho, jako třeba již zmíněná politická situace v zemi mezi lety 2019 až 2023.

Zásadní je rovněž uvědomit si, že jednotlivé faktory nejsou navzájem zcela odděleny, tedy že se ovlivňují navzájem. V rámci analýzy byla například nastíněna provázanost mezi politickou vůlí a podporou veřejnosti vůči členství. V tomto smyslu je také třeba neopomenout důležitost postoje Švédska vůči členství, neboť jak popisuje Eellend, vstup pouze jednoho z těchto dvou států by byl pro oba spíše nevýhodou.

Nyní, když je Finsko členem NATO, je otázkou co tento fakt bude znamenat pro Finsko, NATO a situaci v regionu. Eellend zmiňuje, že krom výhod, přináší pro NATO členství Finska i značná rizika spojená především s délkou hranice mezi Finskem a Ruskem, které bude muset NATO nově zabezpečovat. Naopak Wolff popisuje polohu Finska jako výhodnou, neboť alianci umožní snažší přístup k Baltskému moři a také k arktickým oblastem a dodává, že Finsko bude na oplátku benefitovat z bezpečnostních záruk aliance.

Jaký bude další vývoj však ukáže až čas a věřím, že tato práce by mohla posloužit jako východisko právě k takovým studiím a výzkumům, které se budou budoucím vývojem zabývat.

Kapitola 6

Summary

This thesis evaluated the circumstances that led Finland to decide to join the North Atlantic Treaty Organization. The analysis assessed the period from 1991 to 2023, using the research method of process tracing, a suitable method for describing political and social phenomena. For the analysis, mainly qualitative data in the form of existing academic studies or media articles and statements by politicians were used. Equally important was data from opinion polls in the period under study, which played a key role in interpreting some of the findings.

There are several main findings from the analysis. First of all, Finland's path to NATO has been shaped over a very long period of time (basically the entire period under review) and has been influenced by a number of factors, the most significant of which, according to the analysis, were Russia's annexation of Crimea in 2014, Finland's 2019 parliamentary elections and the country's subsequent political alignment, and Russia's invasion of Ukraine in 2022. While each of these events shaped Finland in a different way, they all certainly contributed to Finland's decision to join NATO. These conclusions can be taken as plausible, even though none of the hypotheses can be confirmed, they are still supported by sufficient evidence.

Many existing studies on the subject attribute a major influence on the Finnish decision to the Russian invasion of Ukraine in 2022. For example, Lokker et al. (2023) refers to it as essentially the only fact. Pesu & Iso-

Markku also describe the situation in a similar way, adding as a major aspect the historical shift in public attitudes towards membership in the alliance. On the one hand, the results of this thesis confirm these conclusions, but on the other hand, they conclude that there were many factors that influenced Finland's path to NATO membership, such as the aforementioned political situation in the country between 2019 and 2023.

It is also crucial to realise that the different factors are not completely separate from each other, that is they influence each other. For instance, the analysis outlined the interdependence between political will and public support for membership. In this sense, the importance of Sweden's attitude towards membership should also not be overlooked, since, as Eellend describes, the entry of only one of the two states would be rather disadvantageous for both.

Now that Finland is a member of NATO, the question is what this will mean for Finland, NATO and the situation in the region. Eellend mentions that in addition to the benefits of Finland's membership, it brings considerable risks for NATO, especially the length of the border between Finland and Russia, which NATO will have to secure. On the other hand, Wolff describes Finland's location as advantageous, as it will give the alliance easier access to the Baltic Sea and also to the Arctic region, adding that Finland will in turn benefit from the alliance's security guarantees.

However, only time will tell what the future developments will be, and I believe that this work could serve as a starting point for just such studies and research that will address future developments.

Literatura

- ABDI (2005), 'The european union must have a un mandate for military intervention. the abdi survey 1/2005', <https://www.defmin.fi> .
- ABDI (2014), 'Finns' opinions on foreign and security policy, defence and security issues 2014', <https://www.defmin.fi> .
- Alberque, W. & Schreer, B. (2023), Finland, sweden and nato membership, in 'Survival: June-July 2022', Routledge, pp. 67–72.
- Arter, D. (1996), 'Finland: From neutrality to nato?', *European Security* **5**(4), 614–632.
- Baranovsky, V. (2000), 'Russia: a part of europe or apart from europe?', *International Affairs* **76**(3), 443–458.
- Collier, D. (2011), 'Understanding process tracing', *PS: political science & politics* **44**(4), 823–830.
- Corum, J. S. (2013), *The security concerns of the Baltic states as NATO allies*, Strategic Studies Institute and US Army War College Press.
- Dreyer, J. & Jesse, N. G. (2014), 'Swiss neutrality examined: model, exception or both?', *Journal of military and strategic studies* **15**(3).
- Eellend, J. (2016), 'Friends, but not allies: Finland, sweden, and nato in the baltic sea', *Baltic Bulletin* .
- Eliasson, J. (2003), 'Traditions, identity and security: The legacy of neutrality in finnish and swedish security policies in light of european integration'.

- Fanning, R. (1982), 'Irish neutrality: An historical review', *Irish Studies in International Affairs* **1**(3), 27–38.
- Fittante, D. (2023), 'Generation-based position taking: Unpacking finland's decision to join nato', *Party Politics* p. 13540688231188479.
- Galeotti, M. (2019), 'The baltic states as targets and levers: The role of the region in russian strategy', *George Marshall European Center for Security Studies: Security Insights* .
- Gidadhubli, R. (2004), 'Expansion of nato: Russia's dilemma', *Economic and Political Weekly* pp. 1885–1887.
- Giles, K. & Eskola, S. (2009), *Waking the neighbour: Finland, NATO and Russia*, Vol. 9, CSRC.
- Glaser, C. L. (1993), 'Why nato is still best: future security arrangements for europe', *International Security* **18**(1), 5–50.
- Gunter, M. (2022), 'Some implications of sweden and finland joining nato', *The Commentaries* **2**(1), 91–100.
- Jones, P. (2018), The ideal of the neutral state, in 'Liberal neutrality', Routledge, pp. 17–46.
- Kaplan, L. S. (2014), *The United States and NATO: the formative years*, University Press of Kentucky.
- Klinke, I. (2012), 'Postmodern geopolitics? the european union eyes russia', *Europe-Asia Studies* **64**(5), 929–947.
- Lane, A. T. (1997), 'The baltic states, the enlargement of nato and russia', *Journal of Baltic Studies* **28**(4), 295–308.
- Larrabee, F. S. (2003), *The Baltic states and NATO membership*, Rand.
- Lödén, H. (2012), 'Reaching a vanishing point? reflections on the future of neutrality norms in sweden and finland', *Cooperation and Conflict* **47**(2), 271–284.

- Lokker, N., Townsend, J., Hautala, H. & Kendall-Taylor, A. (2023), 'How finnish and swedish nato accession could shape the future russian threat', *Center for a New American Security* **24**.
- Mankoff, J. (2014), 'Russia's latest land grab: How putin won crimea and lost ukraine', *Foreign Aff.* **93**, 60.
- Mazák, J. (2017), 'Process tracing: zkoumání kauzality v případových studiích', *Sociológia-Slovak Sociological Review* **49**(1), 55–80.
- Møller, J. E. (2019), 'Trilateral defence cooperation in the north: an assessment of interoperability between norway, sweden and finland', *Defence Studies* **19**(3), 235–256.
- Möller, U. & Bjereld, U. (2010), 'From nordic neutrals to post-neutral europeans: Differences in finnish and swedish policy transformation', *Cooperation and conflict* **45**(4), 363–386.
- NATO (2024), 'Enlargement and article 10', https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm .
- Nechev, Z. & Nikolovski, I. (2019), 'North macedonia', *The Western Balkans in the World—Linkages and Relations with Non-Western Countries*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429243349> .
- Nisch, S. (2024), 'Public opinion about finland joining nato: analysing twitter posts by performing natural language processing', *Journal of Contemporary European Studies* **32**(1), 272–290.
- Ojanen, H. (2022), 'Finland and sweden in nato: the potential of new security providers'.
- Olsen, J. A. (2020), 'Understanding nato', *The RUSI Journal* **165**(3), 60–72.
- Pesu, M. & Iso-Markku, T. (2024), 'Insufficiency of informal alignment: why did finland choose formal nato membership?', *International Affairs* **100**(2), 569–588.

- Ponomareva, E. & Proroković, D. (2021), *Nato vs. russia: Impact on bal- kan regional security*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade; Faculty of
- Reiter, D. (2001), 'Why nato enlargement does not spread democracy', *Inter- national Security* **25**(4), 41–67.
- Reuters (2022), 'Finland's pm says nato membership is "very unlikely" in her current term', <https://www.reuters.com/world/europe/finlands-pm-says-nato-membership-is-very-unlikely-her-watch-2022-01-19/> .
- Schimmelfennig, F. (2012), *Nato enlargement: A constructivist explanation*, in 'Origins of National Interests', Routledge, pp. 198–234.
- Treisman, D. (2016), 'Why putin took crimea: The gambler in the kremlin', *Foreign Aff.* **95**, 47.
- Weckman, A. (2023), 'Public opinion and nato: How different security en- vironments influence the support for nato in finland', *Nordic Review of International Studies* (1), 5–25.
- Wieslander, A. (2015), 'A new normal for nato and baltic sea security', *UI Brief* (2).
- Wieslander, A. (2019), 'What makes an ally? sweden and finland as nato's closest partners', *Journal of transatlantic studies* **17**, 194–222.
- Wolff, A. T. (2015), 'The future of nato enlargement after the ukraine crisis', *International Affairs* **91**(5), 1103–1121.

Appendix

Tabulka 1

Podpora veřejnosti členství v NATO (%)		
	Pro	Proti
2002	22	70
2003	24	64
1/2004	24	65
10/2004	34	61
2005	28	63
2006	26	65
2007	26	69
2008	28	60
2009	28	62
2010	25	68
2011	20	70
2012	18	71
2013	21	70
2014	30	60
2015	27	58
2016	25	61
2017	22	62
2018	20	59
2019	20	64
2020	21	53
2021	24	51
5/2022	68	15
12/2022	85	12

Zdroj: ABDI